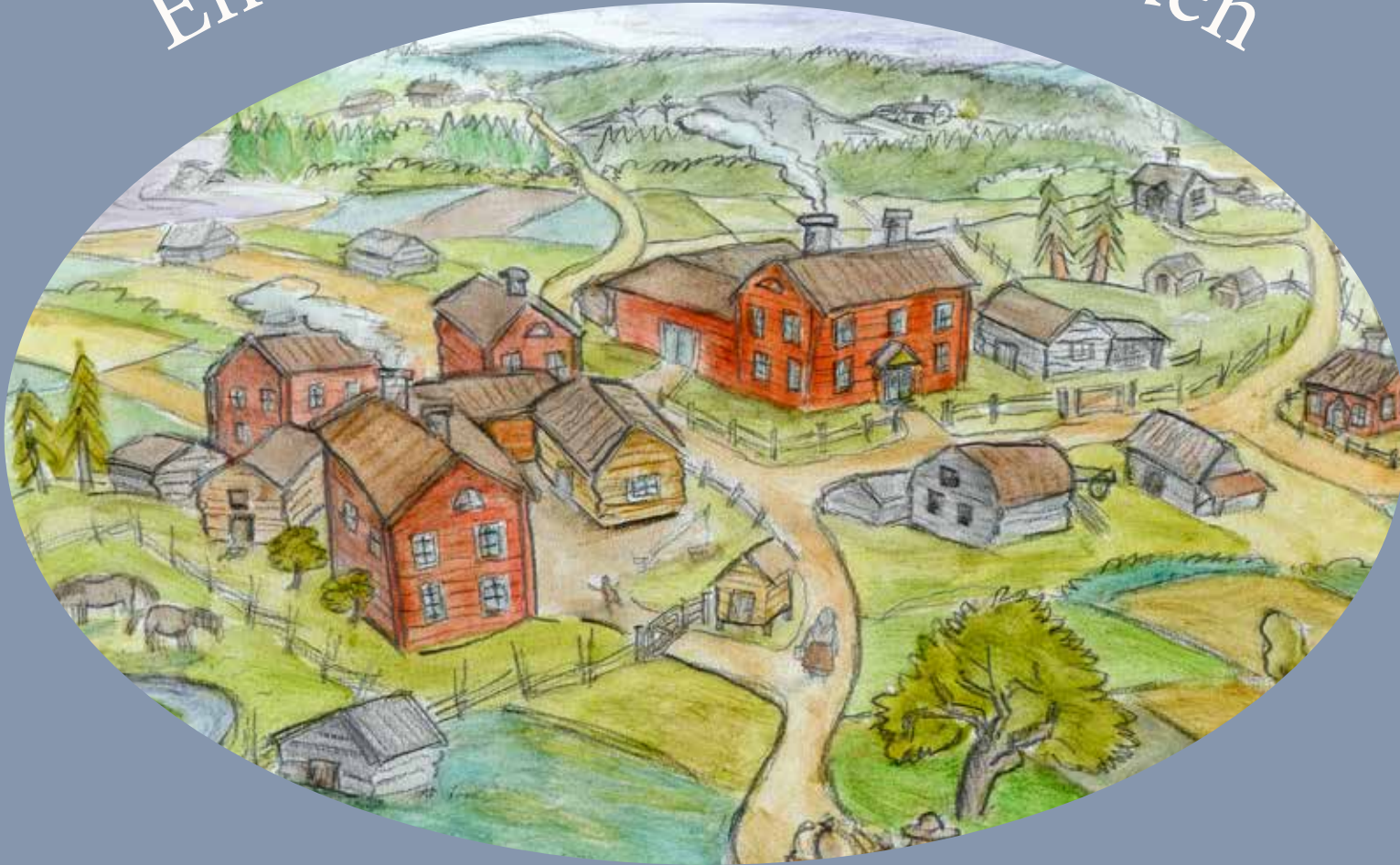

En by i världen – förr i tiden

Text och bild - Anna-Clara Tidholm

En by i världen – förr i tiden

Text och bild - Anna-Clara Tidholm

Byn Änga

Någonstans i världen ligger byn som heter Änga.

Ängaån rinner förbi byn. Men sjön som ligger längre bort heter Björnsjön.

I byn som heter Änga finns ängar och åkrar. En gång i tiden var det mest skog i byn. Men människorna kom och behövde mat. Skogen blev ängar med bete till djuren och hö till vintern. Åkrarna ger säd till gröt och bröd, lin till tyg och potatis till middag.

I byn som heter Änga ligger de stora gårdarna mitt i byn. Där bor bönderna som äger många hus och mycket mark.

Längre bort i byn finns de små gårdarna och torpen. Här bor de som inte äger så mycket. De har inga stora åkrar och ängar. Och några stora lador och ladugårdar behöver man inte om man har bara en ko eller några getter.

Allra längst bort i skogen ligger de allra minsta stugorna. Där är marken hård och stenig. Där bor de som äger nästan ingenting

I byn finns fattighuset där man får bo om man är riktigt fattig eller väldigt gammal.

En skola finns i byn. Men kyrkan ligger på andra sidan bergen, i Kyrkbyn. På söndagen måste alla gå hela långa vägen dit.

Men i de stora gårdarna har man hästar. De som bor där kan åka häst och vagn till kyrkan.

I byn som heter Änga är det förr i tiden. Det är på 1800-talet, inte så längesen egentligen. Men inte alls som nu!

Bondgården Ol Jons

Mitt i byn ligger bondgården som kallas Ol Jons.

Huset är stort och byggt av stockar som man hämtat i skogen.

Men man behöver många andra hus också.

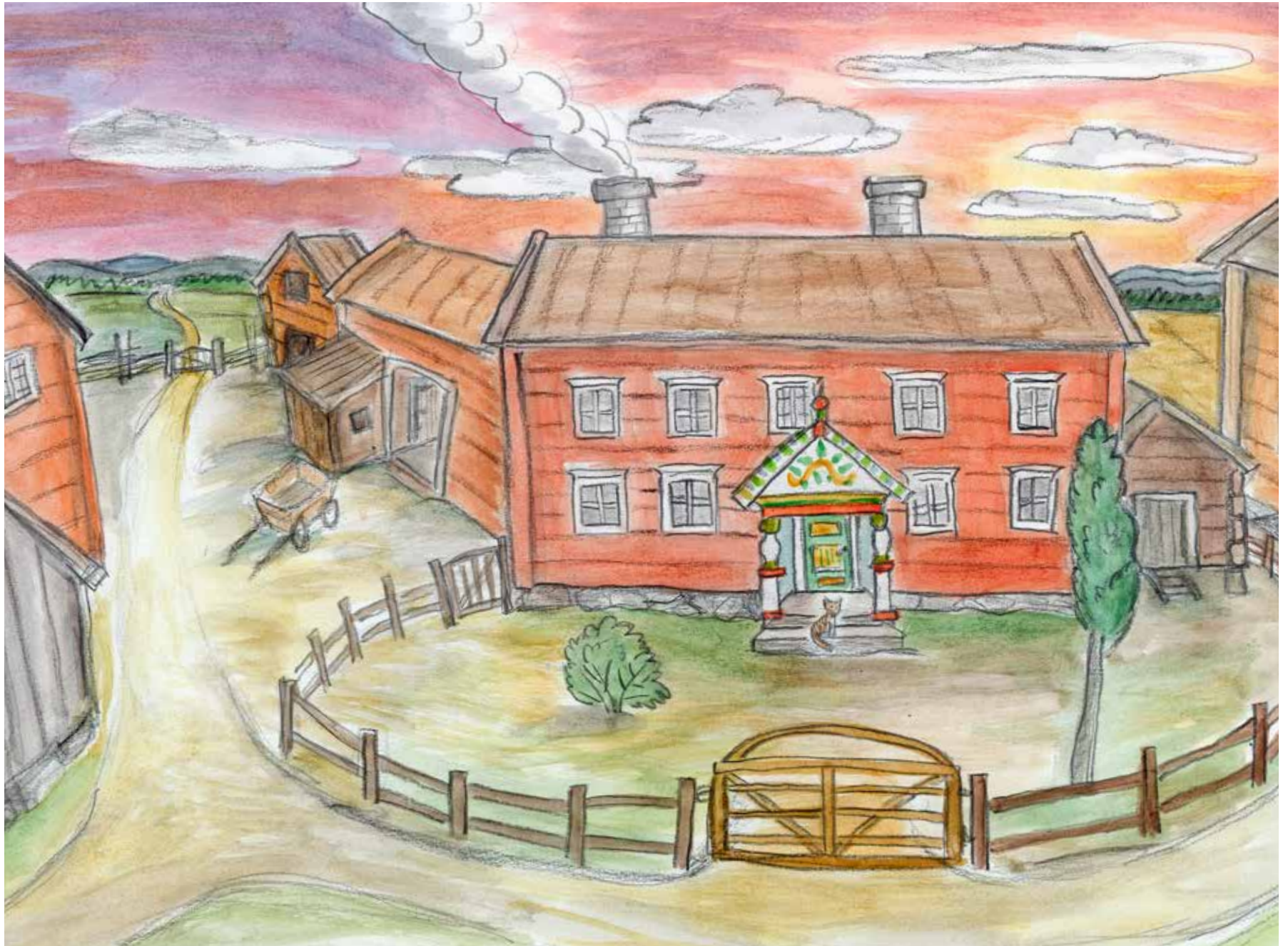
Kor och getter, får och grisar måste ha hus att bo i på vintern. Då behövs skydd mot kyla och snö. På gården finns stall och ladugård, fårhus och grishus. Man behöver lador att förvara hö i och logar där man tröska säden. Och längre bort, i skogen, ligger fåboden med alla sina hus. Där får djuren beta hela sommaren.

På gården Ol Jons kan man tillverka nästan allting som man behöver. Så mycket mark och skog har Ol-Jonssläkten som bott på gården i hundra år minst.

Säden som man odlar blir gröt och bröd. Det finns en bakstuga på gården där brödet bakas. Och en smedja där man gör verktyg och lagar sådant som går sönder.

I bysågen och bykvarnen kan man såga plankor och mala mjöl som man också kan sälja. Pengar kan vara bra att ha när man vill måla hela gården röd med Falu rödfärg. Eller betala målaren som målar bilder på väggarna i salen där man har kalas. I Ol Jonsgården finns många rum och allt ska vara fint!

Men oftast är man allihop i samma rum ändå.

Sigrid

Det är jag som är Sigrid. Jag bor här. Och gården heter Ol Jons.

Jag har en lillebror som heter Erik. Min lillasyster Anna-Kaisa är nästan nyfödd. Brita är nästan som en syster också. Hon har ingen mamma och pappa kvar. Så hon får bo hos oss.

Farfar Petrus och farmor Anna hör också till. De sover i kammaren.

På vår gård är det mycket arbete, så far och mor har två drängar och två pigor till hjälp. Det är Jonas och Olle, Karin och Elin. Men Elin är också min kusin.

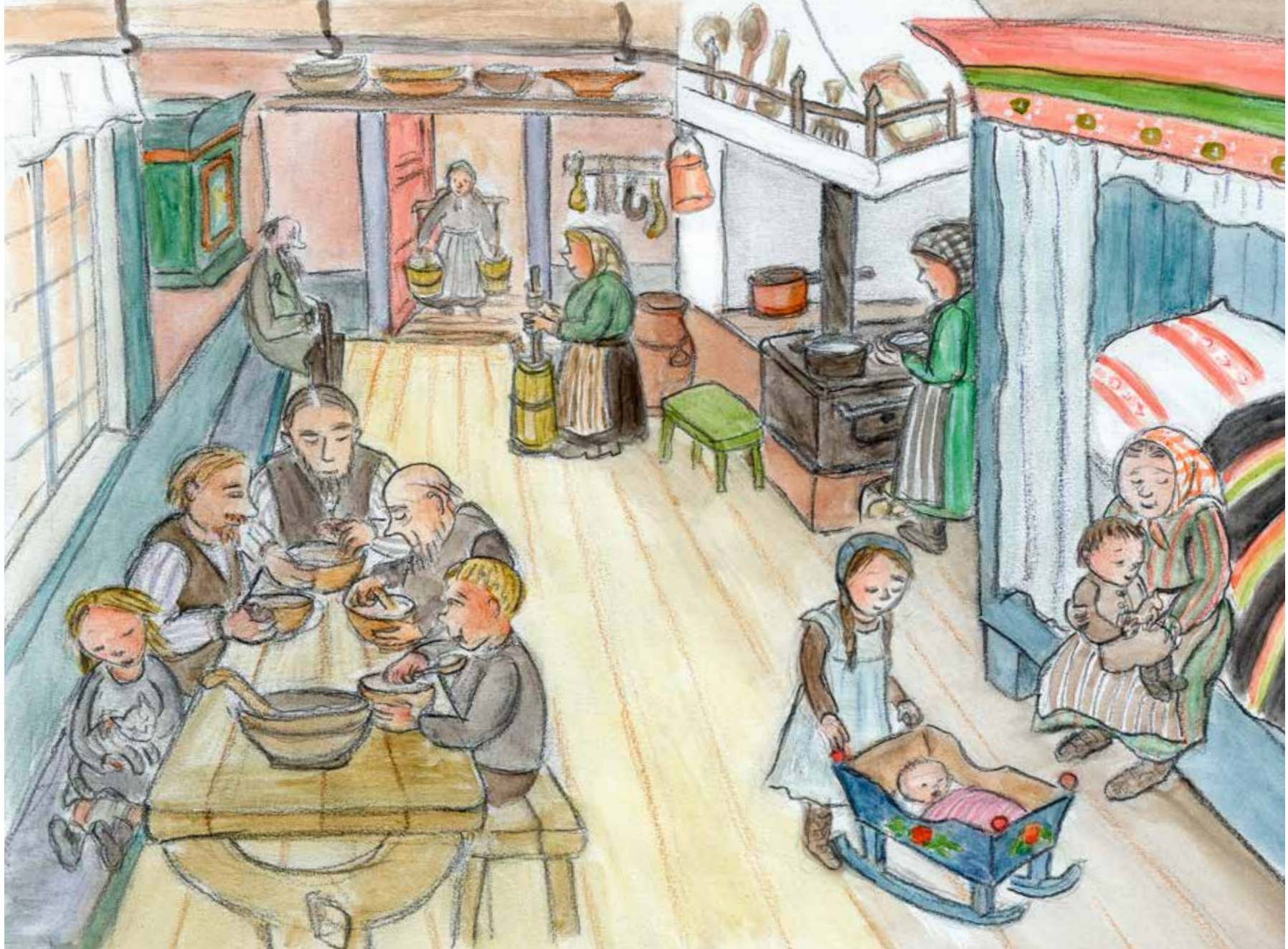
Far heter Per och mor heter Marta.

Det är alla som bor här. Fast ofta är vi fler i huset. Skräddaren eller skomakaren kommer. Eller han som förtennar alla grytorna. Eller luffarna. Många får sova över.

Men ibland kommer någon gubbe som bara vill sitta och prata!

Torpet Brännan

Förr fanns här bara skog. Men nu ligger torpet här och det kallas Brännan.

När människorna i byn Änga blev för många i gårdarna fick man flytta längre bort, dit där skogen börjar. Här högg någon ner träden och grävde upp stubbar och stenar. Så fick man några små åkrar.

Man kan odla lite säd och hö och ett potatisland finns också. I ladugården finns två kor som man får mjölk av.

Höns och en gris kan man också ha. Inte så mycket mer.

Men det blir mycket arbete ändå på torpet Brännan. Korna ska mjölkas och få hö och vatten. Ved och vatten, hö och potatis ska bäras och samlas, i vedbod och matkällare, i ladugård och lada. Korna ska vaktas i skogen om sommaren och grisen ska slaktas om hösten.

Tidigt om morgonen, innan solen gått upp, börjar arbetsdagen.

På torpet Brännan finns alltid arbete åt alla. Men man måste också arbeta på andra ställen för att tjäna pengar.

Om vintern finns det arbete i skogen. Torparen kan vara borta hela vintern och hugga ner träd åt dem som äger skogen. På de stora bondgårdarna finns arbete om sommaren. Från torpet Brännan går man till arbete i sågverket, i kvarnen eller i linskäkten.

Tidigt på morgonen går man iväg, innan solen har gått upp.

Lars

Lars heter jag. Jag går i skola, den ligger nere i byn. Vi bor högre upp och torpet heter Brännan. Där bor vi allihop. Min tvillingsyster heter Stina, vi går till skolan tillsammans när vi stigit upp och ätit gröten.

Far heter Erik. Han arbetar i byn, hos Ol Jons. Mor heter Lisa.

Sven som bor hos oss har arbete på sågverket. Han kommer ända från Värmland! Måns, min storebror, arbetar också på sågen.

Och så har jag en lillebror som heter Aron. Men Jon är väldigt sjuk. Jag är rädd att han ska dö. Som min storsyster Kerstin gjorde förra vintern.

Men jag har en storsyster kvar i alla fall. Hon heter Hilda. Och Gertrud bor också här, hon hjälper mor med allt möjligt. Jag tror hon är min tremänning. Eller kanske fyrmänning!

Skogstorpet Hållbacken

Längst bort i byn Änga där det är stenigt och bergigt ligger stugan som folk kallar Hållbacken.

Den har haft andra namn också. Raskes, Larsas, Maja-Stinas stuga. Många har bott i stugan under åren. Och alla har varit fattiga.

De som bor på Hållbacken äger inte stugan och inte heller marken. Det är ont om mat på Hållbacken och mycket hunger. Men lite potatis eller rovor kan man odla bland stenarna. Man måste arbeta hos andra för att få mat. Ibland finns det jobb i skogen, men oftast går man till bondgårdarna och arbetar där.

I storgårdarna finns mycket arbete. Vid höskörden och vid tröskningen av säden om sommaren. Det finns arbete med städning, med bärplockning och bakning. Med att karda ull eller spinna lin, sådant kan man göra hemma i stugan. Som betalning kan man ibland få en liten slant. Men oftast några brödkakor, en bit fläsk eller lite mjöl. Kanske bonden också

kommer med ett lass ved ibland. Det behövs, för stugan som kallas Hållbacken är kall och dragig.

Annars får man samla ved i skogen. I skogen finns också bete till getterna. Gräs från myrarna torkas till hö. Och löv från träden kan också bli foder åt getterna hela långa vintern.

I skogen finns vilda djur som kan bli mat. Älgar och harar, ekorrar och skogsfågel. På Hållbacken måste man gå ut i skogen och jaga, även om det inte är tillåtet. Annars svälter man ju ihjäl!

I Björnsjön finns det fisk. Och fisk äter man nästan jämt på Hållbacken.

Det är kallt och blåsigt däruppe om vintern. Folket på Hållbacken drömmer om ett annat liv. Att få bli piga i Ol Jonsgården. Eller få arbete på sågverket. Eller tjäna mycket pengar, långt borta i Amerika!

Lena

Jag heter Lena. Jag bor på Hållbacken, så kallas vår stuga.

Vår far är död. Han hette Mickel, men nu är han borta.
Det var en olycka.

Vi fick flytta till den här stugan sedan. Det är mor som heter Gjölin och storsyster Karin. De går iväg på arbete och kommer hem sent om kvällen.

Fem bröder har jag, men bara tre bor kvar här. Halvar och Mårten reste till Amerika. De hänger nu på väggen, på ett fint porträttfotografi.

Olof och Per vill också åka dit. Olof läser alltid om hur bra det skall bli där. Om han får arbete i skogen i vinter skall han spara pengarna.

Sven heter min lillebror. Och katten kallar vi Måns, ibland. Moster Hanna bor också här. Jag kallar henne moster. Fast hon är egentligen mammans moster.

Jo, här bor ju också Gulla och Blåna. Det är våra getter.

En by i världen – förr i tiden

Till boken finns en lärarhandledning som producerats
med hjälp av Maria Wallström, Cfl Söderhamn

© Anna-Clara Tidholm

Grafisk form: Åsa Järgård | Tryck: Gävle Offset 2018

Förlag: Bokförlaget Helsingiana, 2018

ISBN: 978-91-982453-9-4

Hälsinglands museum | Länsmuseet i Gävleborg | Kulturrådet | Region Gävleborg

Någonstans i världen ligger en by som heter Änga.

Mitt i byn ligger de stora gårdarna, de som har rödmålade hus, många uthus och mycket mark. Längre bort, mot skogen, finns torpen med små åkrar och ängar. Och ännu längre bort, där marken är stenig och hård ligger de grå stugorna med sina lappade tak och lagade väggar.

I alla husen bor människor. De bor i samma by, men deras liv ser olika ut.

I byn som heter Änga är det förr i tiden. Det är på 1800-talet, inte så längesen egentligen. Men inte alls som nu!

I byn bor Sigrid, Lars och Lena som berättar om sig själva och sina liv.

BOKFÖRLAGET HELSINGIANA

**Hälsinglands
Museum**

KULTURRÅDET

